

Művészet a platformokon – Tanulmány az AI Act szerzői jogi hatásairól és a mesterséges intelligencia művészeti felsőoktatásban betöltött szerepéről

2024 őszén felmérés készült a hazai művészeti egyetemek oktatói és hallgatói körében, így egyidejűleg került felmérésre a már kiépített piaccal rendelkező, a kortárs kultúra kiemelt alkotóinak számító oktatók, és a piacra most belépő, ugyanakkor a digitális eszközöket születésük óta használó fiatal művészek véleménye a generatív Mesterséges Intelligencia (MI) megjelenéséről. Az említett felmérés szerint a mesterek jóval kevésbé tartják az MI megjelenését megélhetésükre veszélyesnek, mint hallgatóik (oktatók 5%-a, míg a hallgatók 35%-a tart ettől), azzal együtt, hogy a mesterek 45%-a, a hallgatók 18%-a az MI hatásának betudhatóan kevesebb megrendelésről számolt be. A válaszadók 80%-ának elvárása szerint szükség van speciális jogi szabályozásra a generatív MI kapcsán, melynek a szellemi tulajdoni kérdésekre is ki kell terjednie.

Az NMHH felhívásra készült tanulmány az MI aktuális jogi kereteit kontinensünkön meghatározó AI Act-nek a kulturális ökoszisztémát érintő szabályait mutatja be és felhívja a figyelmet a még megoldásra váró problémákra, ajánlásokat fogalmaz. Az EU intézményei a 2024 nyarán kihirdetett AI Act előkészítése során mindvégig arra törekedtek, hogy az Alapjogi Chartában meghatározott alapvető jogokat erősítsék meg. Más szempontok, így például a mesterséges intelligenciának a kulturális termékek piacára gyakorolt hatásai jellemzően a háttérbe szorultak. Ennek elsődleges oka, hogy az MI eszközök szinte semmilyen hatást nem gyakoroltak a kulturális szektorra mindaddig, amíg meg nem jelentek az első képgenerátor alkalmazások, majd nem sokkal azt követően az első nagy nyelvi modelleken alapuló rendszerek (pl. a Chat GPT).

A szellemi alkotás ösztönzését, kulturális javak újratermelését szolgáló szerzői jogi szabályok a generatív AI működéséhez szükséges betanítási folyamatokra is és a kimeneti oldalon megjelenő eredményre (szintetikus tartalom) is vonatkoznak, több kérdés megválaszolása még a jogalkotókra és a bíróságok jogértelmezésre vár. A helyzet érdekessége, hogy az MI megjelenése felforgatja az aktuális szerzői jogi státuszt, míg az MI működéséhez szükséges szoftverek jogi védelmét maga a „megtámadott” szerzői jog biztosítja. Egy 2019-es EU irányelv lehetőséget biztosít a – jogszerű – szöveg- és adatbányászatra, akár a ma működő MI modellek betanítására is. A kimeneti oldal kapcsán az egyik legizgalmasabb kérdés, hogy lehet-e szerző a gép, az élő alkotókkal azonos szerzői jogi védelmet élvezhet-e egy szintetikus úton létrejött tartalom.

Az MI kapcsán a deepfake, és a hitelesség kérdése biztosan felmerül, természetesen ehhez is kapcsolódnak szabályozási kérdések, kihívások, melyek személyiségi jogot, médiajogot és a szerzői jogot is érintik. Ha másért nem, azért, mert a deepfake előállítása jelenleg tekintélyes – bár folyamatosan csökkenő – mennyiségű betanítási adatot igényel, márpedig nagy mennyiségű adat a politikusok mellett leginkább a celebritások, az előadóművészek és a szerzői jog egyéb természetes személy jogosultjait is. A probléma megoldására az AI Act a címkézést írja elő bizonyos szintetikus tartalmak esetén, azaz jelezni kell, ha valami deepfake tartalom.